

KENGITYS - JA KAVIONHOITO-ONGELMIA

Kengitys- ja kavionhoito-ongelmat ovat yleisiä. Kengitystilanteessa arvaamattomasti käyttäytyvä hevonen voi vahingoittaa sekä itseään että kengittäjää. Ongelma voi alkaa yllättäen tai kehittyä ajan kuluessa. Kengitysongelmien syitä ovat kipu, pelko, tottumattomuus tai kouluttamattomuus sekä opittu vastustelu. Syyn selvittäminen ei läheskään kaikissa tapauksissa onnistu, mutta silti uudelleen kouluttamalla voidaan saada käytökseen parannusta.

Kipu on ykkösongelma

Kipu tulisi aina sulkea ongelmien syistä pois, mutta se ei käytännössä ole helppoa. Ylipäänsä eläinten kiputilojen arviointi on hankalaa. Kengittäjä voi kavioiden kunnosta tai hevosen muusta toiminnasta arvioida mahdollisia kiputiloja, mutta aina kipu ei näy päällepäin. Jos kengitysongelma ilmenee yllättäen, ja etenkin jos se rajoittuu tiettyyn tai tiettyihin raajoihin, voi epäillä kipua, minkä aiheuttajaa on syytä etsiä myös eläinlääkäriin tai hierojan avulla. Kyseessä voi olla joko akuutti kipu tai joku aikaisempi kiputila, joka on jäänyt hevosen mieleen. Aikaisemmin koettu kipu voi vaikuttaa pitkäänkin hevosen kavionhoidossa, vaikka alkuperäistä ongelmaa ei enää olisikaan. Nivelkivut tai ruhevammat missä tahansa osassa jota käsitellään kavioiden nostelun ja kengittämisen yhteydessä voivat aiheuttaa hevoseksi epä mukavuutta. Muita mahdollisia kivun aiheuttajia ovat mm kaviopaise ja sen hoito, naulanpisto tai kavion käsittely, kuten vääntö. Joskus hevonen on saattanut liukastella itsensä kipeäksi, mikä näkyy kengityksessä hankalana käytöksenä.

”Akuuttiin kipuun saattaa auttaa jalan nostoasennon muuttaminen tai useammat lepotauot”, kengittäjä Taina Sten kertoo.

Kun on syytä epäillä kipua kengitysongelmien taustalla, olisi tärkeää ottaa yhteyttä eläinlääkäriin.

Opittu vastustelu

Kengitysongelmainen hevonen voi pelätä yhtä asiaa tai useita eri tekijöitä kengitystilanteessa. Se voi pelätä paikkaa, jossa

se kengitetään, tai ääniä joita kuuluu. Pelokas hevonen ulostaa usein, liikehtii levottomasti ja on muutenkin levottoman oloinen. Se voi näyttää silmänvalkuaisiaan ja pyrkiä pakenemaan tilanteesta. Pelokas hevonen saattaa olla erittäin vaarallinen, koska sitä on yleensä vaikea pitää väkisin paikallaan.

Opittu vastustelu liittyy usein siihen, että hevonen tuntee lievää tai voimakasta epä mukavuutta kengitystilanteessa ja se oppii yrityksen ja erehdyksen kautta välttämään näitä tilanteita. Hevonen joutuu seisomaan pitkään paikallaan ja sen kavioita naputellaan ja käsitellään. Tämä ei ole kovin palkitseva tilanne hevosen näkökulmasta. Opittu vastustelu voi olla lievimmillään nojaamista tai jalan poisriuhtauksia, ja pahimmillaan kengittäjän potkimista tai uhkailua. Näillä kaikilla keinoilla hevonen yrittää välttää epä mukavaa tilannetta, ja jokaisen onnistuneen poisriuhtauksen jälkeen käytös yleensä lisääntyy, koska hevonen kokee sen kannattavaksi. Hevosta ei saa voimalla pidettyä paikallaan turvallisesti. Siksi taisteluita on syytä välttää alusta asti tilanteita ennakoimalla.

Panosta kengitystilanteeseen

Kengitystilannetta voi ja kannattaa harjoitella ilman kengittäjää. Hevonen kannattaa totuttaa kengityspaikkaan ja kengityksen ääniin jo ennen varsinaista kengitystilannetta. Jotta kengitys onnistuisi, hevosen tulisi pystyä seisomaan kengityspaikassa rentona ja rauhallisena rutiininomaisesti. Lisäksi on syytä varmistaa, että hevonen on kaikin puolin tyytyväinen oloonsa eikä odota liikaa ulospääsyä tai vaikkapa ruokaa. Lähellä ruokinta-aikaa kengitys voi olla haastavaa, koska hevonen odottaa innokkaasti ruoka-annostaan. Itsekin on syytä pysyä rentona ja varata herkkuja hankaluuksien varalle. Useimmissa ongelmatilanteissa herkut toimivat paremmin hevosta rauhoittavana tekijänä kuin huutaminen ja komentaminen. Joillekin hevosille on toiminut hyvin hevostukkari, johon saa keskittyä kengityksen aikana. ”Tavattessani nuoren hevosen ensimmäistä kertaa kyselen omistajalta miten hyvin hevonen on opetettu voulemiseen ja kengitykseen. On sekä hevosen että kengittäjän etu että hevosesta ei vaadita liikaa. Joskus ehdotan että ensimmäinen kengitys suoritettaisiin mahdollisuuksien mukaan kahdella käynnillä, jotta hevoseksi ei jää kengityksestä väsymisen ja kyllästymisen tunnetta. Asiasta kannattaa neuvotella kengittäjän kanssa etukäteen. On selvä että näin toimiminen vie kengittäjältä enemmän aikaa ja tulee asiakkaalle kalliimmaksi, mutta mielestäni opetukseen käytetty aika ja vaivannäkö korvautuvat moninkertaisesti kun hevonen alusta alkaen saadaan suhtautumaan kengitykseen myönteisesti”, Taina kertoo.

Uudelleen kouluttamalla tuloksiin

Hevonen voi olla kengitysongelmainen myös siitä syystä, ettei sitä ole siihen koulutettu. Harva odottaa varsoilta täydellistä suoritusta kavioiden voulemisessa. Varsoilla voi olla vaikeuksia löytää tasapainoa kun yhtä jalkaa pidetään ylhäällä. Aikuisilta hevosilta sen sijaan odotetaan paljonkin, vaikkei niiden koulutushistoriaa aina tunneta. Hevosella on hyvä muisti. Se muistaa epämiellyttävät tapahtumat pitkään ja valitettavasti pelko yleistyy usein muihinkin tilanteisiin. Vaarallisimmillaan hevonen on silloin kun se saa voimakkaan pelkoreaktion ja pakenee esteistä välttämättä sekä silloin, kun se on oppinut, että hyökkäys on paras puolustus. Pelkoreaktioita ei milloinkaan pitäisi tietoisesti hevoseksi aiheuttaa, vaan päinvastoin niitä tulisi viimeiseen asti välttää. Pahimmillaan kaikki kavioihin liittyvät esineet, kuten kaviokoukku, aiheuttavat hevoseksi pelkoreaktion.

Omistajalle kengitys on yksi tapahtuma, kun taas hevosen näkökulmasta se on usein pitkä sarja erilaisia tapahtumia. Varsojen jalkoja nostellaan opetusmielessä, mutta on muistettava että jalkojen nostelusta on hyvin pitkä matka kokonaiseen kaikkien jalkojen kengitykseen. Kengityksessä hevonen kokee monenlaista ja sen tulisi osata useita asioita ennen kuin kengitys tai kavionhoito onnistuu vaivatta. Hevosen tulisi pystyä seisomaan paikallaan kavionhoitoon kuluvan ajan verran, mikä jo pelkästään edellyttää harjoittelua. Yleensä kengitys tai vuolu tapahtuu pesukarsinassa tai käytävällä, joihin hevoseksi saattaa jo valmiiksi liittyä negatiivisia mielikuvia. Lisäksi hevosen pitäisi sietää vieraan ihmisen käsittelyä ja outoja ääniä sekä varusteita. Sen tulisi antaa vieraan ihmisen oudoissa varusteissa nostaa jalkojaan ja pitää niitä ylhäällä jopa useita minutteja. Lisäksi sen pitäisi olla tottunut raspaamiseen, naputteluun, voulemiseen sekä muuhun kavionhoitoon liittyvään ärsyke maailmaan. Onneksi näitä kaikkia vaiheita on mahdollista harjoitella ilman kengittäjää.

Hevonen kannattaa kouluttaa kengitykseen asteittain, oli se varsa tai aikuinen ongelmakäyttäytyjä. Taitavalla palkitsemisella saadaan hevonen jopa nauttimaan kengityksestä, kun sen tunnetila tapahtumaa kohtaan muuttuu. Koulutuksen avainasioita ovat systemaattinen ja asteittainen eteneminen sekä useat toistot sekä edistymisen alleviivaaminen palkkioiden avulla.

Käytännön kouluttaminen pitäisi suunnitella niin, että hevonen on rento ja vastaanottavainen. Ketjuissa rimpui ei opeta hevoseksi mitään uutta tai toivottavaa. Mikäli tavoitteena on yhteistyöhaluinen, rento ja rauhallinen kengitettävä, pitäisi sen koulutuksen olla tavoitteen mukaista. Käytännössä kouluttaminen on operantia ehdollistamista, jossa hevosta palkitaan

edistymisestä johdonmukaisesti. Lisäksi harjoitusohjelman aikana hevonen siedetty ja vastaehdollistuu eri käsittelijöihin ja käsittelypaikkoihin, toisin sanoen sen tunnetila muuttuu ja samalla sen asenne muuttuu yleensä positiivisempaan suuntaan.

Koulutettavat asiat ovat paikalla seisominen, koskettamisen sietäminen sekä etu- että takajalkoihin, jalkojen nostaminen ja ylhäällä pitäminen, jalan tukeminen kengittäjän jalkojen väliin, kavion erilainen käsittely, kuten raspaaminen ja naputtelu sekä kengitysvälineiden ja äänien sietäminen. Näitä eri osuuksia on hyvä harjoitella eri paikoissa alkaen helposta ja päättyen varsinaiseen kengitystilanteeseen. Alussa mukana kannattaa pitää tuttua ja rauhallista hevosta, joka auttaa hevosta laumaeläimenä tuntemaan olonsa mukavammaksi. Paikalla seisottava aika aloitetaan parista minuutista, sitä pidennetään muutama minuutti kerrallaan. Hevonen pääsee pois naruista, kun se seisoo rauhallisena paikoillaan. Mieluummin alussa hieman liian lyhyt, kuin pitkä harjoitusjakso, jotta hevosen tunnetila pysyy rauhallisena. Lisäksi on syytä käyttää harjoittelussa eri henkilöitä, joista ainakin osa olisi hevoseksi ennalta tuntemattomia.

Koulutuksessa kannattaa hyödyntää äänimerkkiä, jolla oikea käytös merkataan sekä ns. primääri vahvistetta, joista toimivin on ruokapalkkio. Kun hevonen tekee oikein, annetaan äänimerkki, jonka jälkeen välittömästi annetaan ruokapalkkio. Käytännön koulutus koostuu lyhyistä, minuuttien harjoitusjaksoista. Yhtä asiaa, kuten etujalan nostoa on toistettava useita kymmeniä kertoja, ennen kuin voidaan puhua oppimisesta. Kahden ja kolmen kerran onnistuneen noston jälkeen kyse voi olla sattumasta, mutta kolmenkymmenen onnistumisen jälkeen voidaan uskoa, että hevonen on oppinut nostamaan jalkaa pyynnöstä.

Toistojen määrä on ensiarvoisen tärkeää kouluttamisessa. Niissä kannattaa pysyä, vaikka tuntuisi että kouluttaminen juna paikkallaan – mitä perusteellisemmin tehdään alkuvaiheen osuudet, sitä nopeammin hevonen oppii loppupään asiat. Usein jo muutaman viikon tehostettu harjoittelu voi tuottaa toivotun tuloksen. 🐾

Käytösneuvoja Jaana Pohjola neuvoo eläinten omistajia haastavissa tilanteissa ja kirjoittaa blogia wordpress.elainkoulutus.com

Kengittäjä Taina Sten toimii kengittäjänä Keski-Uudenmaan alueella www.kengitys.com.